

Sygn. akt II CNP 60/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Kazimierz Zawada

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 września 2015 r.

skargi G. M.

o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 19 grudnia 2013 r.,

wydanego w sprawie z powództwa T. S.

przeciwko G. M.

o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny ustał

oraz z powództwa G. M.

przeciwko T.S.

o podwyższenie alimentów,

1) stwierdza, że zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym) w części zmieniającej wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 29 kwietnia 2013 r., i ustalającej, że z dniem 4 marca 2013 r. ustał obowiązek alimentacyjny powoda T. S. wobec pozwanej G. M., skonkretyzowany wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 6

listopada 2007 r., wydanym w sprawie o sygn. akt [...] jest niezgodny z prawem;

2) odrzuca skargę w pozostałej części;

3) zasądza od powoda T. S. na rzecz pozwanej G. M. kwotę 553,50 zł (pięćset pięćdziesiąt trzy złote i pięćdziesiąt groszy) tytułem zwrotu kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym;

4) nakazuje pobrać od powoda T. S. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. kwotę 210 zł (dwieście dziesięć złotych) tytułem kosztów sądowych, od uiszczenia których zwolniona była pozwana.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2013 r., Sąd Rejonowy w O. oddalił powództwo T. S. przeciwko G. M. o ustalenie, że jego obowiązek alimentacyjny ustał (pkt I), oddalił powództwo G. M. przeciwko T. S. o podwyższenie alimentów (pkt II) oraz rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt III).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że małżeństwo stron zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 listopada 2007 r. z winy obu stron. W wyroku tym Sąd zasądził od T. S. na rzecz G. S. alimenty w kwocie po 350 zł miesięcznie, płatne z góry do dnia 10-tego każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w terminie płatności którejkolwiek z rat. Obecnie T. S. prowadzi pracownię dentystyczną. W 2011 r. przebywał kilka miesięcy na zwolnieniu lekarskim. Prowadzona przez niego działalność aktualnie przynosi niższe dochody z uwagi na trwający remont ulicy i związane z tym trudności z dojazdem do zakładu. T. S. mieszka w domu, który jest współwłasnością jego i G. M. W domu tym mieszka także wspólny syn stron i prowadzi wraz z ojcem gospodarstwo domowe. T. S. choruje na nadciśnienie i wrzody żołądka, ma słaby wzrok. Spłaca on kredyt, którego miesięczna rata to kwota 500 zł. G. M. nie pracuje. Intensywnie szuka pracy. W 2012 r. nie uzyskała żadnego dochodu. Nie korzysta z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. G. M. nie otrzymywała świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Nie uzyskała stypendium dla najlepszych doktorantów. Otrzymuje ona kwotę 500 zł tytułem stypendium socjalnego. G. M. jest zameldowana na stałe w mieszkaniu przy ul. L.[...]. Od dnia 1 października 2008 r. mieszka ona w wynajętym lokalu przy ul. R.[...], za który miesięcznie opłaca czynsz w wysokości 600 zł.

Wyrok ten zaskarżył apelacją powód w części oddalającej jego powództwo o ustalenie, że obowiązek alimentacyjny ustał.

Wyrokiem z dnia 19 grudnia 2013 r., Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że w punkcie nadał brzmienie: „ustala, że z dniem 4 marca 2013 r. ustał obowiązek alimentacyjny powoda T. S. wobec pozwanej G. M., skonkretyzowany wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 6 listopada 2007 r., a nadto oddala powództwo T. S. w pozostałym zakresie” (pkt I) oraz nie obciążył pozwanej G. M. kosztami postępowania apelacyjnego (pkt II).

Dodatkowo ustalił, że wyrok Sądu Okręgowego z dnia 6 listopada 2007 r. orzekający rozwiązanie związku małżeńskiego stron przez rozwód uprawomocnił się dnia 4 marca 2008 r. Obowiązek alimentacyjny powoda wobec pozwanej, na podstawie którego wyrokiem tym zasądzono alimenty od powoda na rzecz pozwanej, jest obowiązkiem przewidzianym w art. 60 § 1 k.r.o. Według art. 60 § 3 zdanie drugie k.r.o. jest regułą, że gdy zobowiązanym do dostarczania środków utrzymania jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek alimentacyjny wygasa najpóźniej z upływem pięciu lat od orzeczenia rozvodu. W tej sytuacji Sąd Okręgowy dokonał stosownej korekty zaskarżonego wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Wyrok Sądu drugiej instancji został zaskarżony przez pozwaną skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w zakresie pkt I, opartą na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 60 § 3 k.r.o. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że w okolicznościach sprawy znajduje zastosowanie art. 60 § 3 k.r.o. podczas, gdy małżeństwo stron zostało rozwiązane z winy obu stron. Pozwana wniosła o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest instytucją bezpośrednio związaną z regulacją prawa materialnego zawartą w art. 417¹ § 2 k.c. dotyczącą odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkodę spowodowaną wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem. Według art. 417 § 1 k.c., za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa. Przez „niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie”, przy uwzględnieniu art. 77 ust. 1 Konstytucji, rozumie się działanie sprzeczne z przepisami, zgodnie z konstytucyjnym ujęciem jego źródeł. Innymi słowy, chodzi o każde obiektywnie sprzeczne z prawem działanie władzy publicznej. W odniesieniu jednak do prawomocnych orzeczeń sądowych przyjęto inne, autonomiczne pojęcie bezprawności w art. 417¹ § 2 k.c. w postaci „orzeczenia niezgodnego z prawem”. Względ na specyfikę władzy sędziowskiej obdarzonej

w atrybut niezawisłości sędziowskiej sprzeciwia się przyjęciu, że każde obiektywnie niezgodne z prawem orzeczenie, niezależnie od stopnia tej niezgodności, stanowi działanie, które może być źródłem odpowiedzialności Skarbu Państwa. Działalność orzecznicza sądów wymaga bowiem zapewnienia sędziom pewnego zakresu władzy dyskrecjonalnej, ponadto polega ona na konieczności interpretacji i stosowania przepisów zawierających pojęcia nieostre i ocenne, co może prowadzić do przyjmowania różnych interpretacji przez sądy tych samych przepisów w podobnych stanach faktycznych. Z tych względów, ustawodawca w stosunku do ogólnego przepisu zawartego w art. 417 § 1 k.c., regulującego odpowiedzialność odszkodowawczą za bezprawne działania władzy publicznej, przyjął odrębną regulację prawną, obecnie zawartą w art. 417¹ § 2 k.c. oraz powiązany z nim art. 424¹ k.p.c., dotyczącą odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. Zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Właściwym postępowaniem, które zapewnia stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (uzyskanie właściwego prejudykatu warunkującego odpowiedzialność odszkodowawczą), jest m.in. postępowanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ k.p.c. i n.).

Pojęcie orzeczenia „niezgodnego z prawem”, o którym mowa w art. 417¹ § 2 k.c., interpretowane w powiązaniu z art. 424¹ § 1 k.p.c., nie obejmuje każdego orzeczenia obiektywnie sprzecznego z prawem, lecz tylko takie, którego niezgodność z prawem jest oczywista, rażąca i przybiera postać kwalifikowaną (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 17, z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35). Orzeczeniem niezgodnym z prawem jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. Przedstawiona wyżej wykładnia „bezprawia judykacyjnego” została uznana za zgodną z art. 77 ust. 1 Konstytucji

w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 września 2012 r., SK 4/11 (OTK-A 2012, nr 8, poz. 97). Z tych względów badanie zasadności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia polega na ocenie, czy sąd dopuścił się wadliwej wykładni bądź błędnego zastosowania wskazanych w podstawach skargi przepisów w stopniu kwalifikowanym w wyżej przedstawionym znaczeniu. Tego rodzaju sytuacja nie zachodzi wówczas, gdy sąd wybiera jeden z możliwych wariantów interpretacji przepisów, które stosuje w sprawie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 stycznia 2006 r., II BP 1/05, OSNP 2006, nr 23-24, poz. 351, z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35).

Uwzględniając powyższe kryteria przyjmowane do oceny, czy prawomocne orzeczenie jest niezgodne z prawem należy uznać, że trafnie zarzucono w skardze naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 60 § 3 k.r.o. przez przyjęcie, że ma on zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym. Wprawdzie zasadnie przyjął Sąd Okręgowy, że obowiązek alimentacyjny powoda wynika z art. 60 § 1 k.r.o. - według którego małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwością zarobkowym i majątkowym zobowiązanego - niezasadnie jednak przyjął, że obowiązek ten ustał, wobec powoda na podstawie art. 60 § 3 k.r.o. z uwagi na upływ 5 lat od orzeczenia rozwodu. Przepis ten nie miał zastosowania w odniesieniu do powoda, gdyż dotyczy on tylko takiego małżonka, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia. Nie ma on więc zastosowania w stosunku do małżonka, który został uznany za winnego rozkładu pożycia chociażby razem z drugim małżonkiem. Wynika to w sposób oczywisty z wykładni językowej art. 60 § 3 zd. drugie k.r.o. i nie budzi wątpliwości ani w orzecznictwie (por. pkt XIV uchwały Pełnego Składu Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, OSNCP 1988, nr 4, poz. 42 oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1973 r., III CZP 58/73, OSNCP 1974, nr 5, poz. 85), ani w piśmiennictwie prawniczym. Sąd drugiej instancji nie wskazał przy tym żadnych argumentów, które uzasadniałyby odmienną wykładnię tego przepisu. Uwzględniając powyższe wyrok Sądu drugiej instancji

w zaskarżonej części, którą zmieniono wyrok Sądu pierwszej instancji i uwzględniono powództwo o ustalenie, że ustał obowiązek alimentacyjny powoda wobec pozwanej był niezgodny z art. 60 § 3 k.r.o. Uwzględniając powyższe orzeczono, jak w pkt 1 sentencji wyroku na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c.

Ponieważ skargą zaskarżono w całości rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 1. wyroku Sądu Okręgowego, w tym rozstrzygnięcie oddalające powództwo o ustalenie w pozostałym zakresie - a więc korzystne dla pozwanej - skarga w tej części podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna z powodu braku tzw. *gravamen*, które jest przesłanką dopuszczalności wniesienia środka zaskarżenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108).

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹, art. 424¹² oraz przepisów § 13 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 ust. 2 i 3, § 7 ust. 4 i ust. 1 pkt 11 oraz § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 461) w związku z przygotowaniem i wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku przez ustanowionego w sprawie dla powódki adwokata z urzędu. Bez wpływu na treść rozstrzygnięcia co do kosztów postępowania pozostawała okoliczność cofnięcia przez pozwaną pełnomocnictwa ustanowionemu dla niej pełnomocnikowi z urzędu już po wniesieniu skargi.

O nieuiszczonych kosztach sądowych, od uiszczenia których pozwana była zwolniona w postępowaniu wywołanym wniesioną skargą, orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c. oraz art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.).

kc